

Diarienummer: DO 2024/282

Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
ku.sna@regeringskansliet.se

Yttrande över Som om vi aldrig funnits – exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset (SOU 2023:68)

Diskrimineringsombudsmannen (DO) välkomnar utredningens slutbetänkande och det viktiga arbete kommittén presenterar. Utredningen har genom en rad forskarrapporter med kunskap om vissa historiska skeenden och genom upptagandet av vittnesmål på ett förtjänstfullt sätt belyst kränkningar och övergrepp minoriteten utsatts för genom historien. Utredningens arbete och den kunskap som sammanställts i betänkandet kommer enligt DO under lång tid kunna utgöra en grund för arbete för minoritetens tillgång till lika rättigheter och möjligheter.

Flera av utredningens förslag till åtgärder skulle, om de genomförs, enligt DO utgöra viktiga bidrag i arbetet för en förändring av dagens situation när det kommer till diskriminering och brister i minoritetens tillgång till mänskliga rättigheter. Av särskild vikt i sammanhanget ser DO förslagen om att ge minoriteten ökat inflytande och ökad egenmakt, att öka organisationsbidraget till minoritetsorganisationerna, att utöka Sveriges folkrättsliga åtaganden i förhållande till språkstadgan och att utreda frågan om språk som diskrimineringsgrund.

DO kan konstatera att betänkandet utgör en omfattande dokumentation, men ställer sig frågande till att utredningen inte utrett några av de mer centrala historiska skeendena och inte heller fullt ut klarlagt och tydliggjort samband mellan övergrepp genom historien och situationen för minoriteten i dag. Flera av utredningens förslag rör historiska förhållanden som enligt DO tydligare borde ha klarlagts i betänkandet, så som exempelvis frågan om grunden för förslaget om att utreda minoritetens status som urfolk och frågan om agerandet vid avvitrningen av ströängar. Vidare har DO svårt att i delar av betänkandets historieskrivning särskilja förhållanden som hänger samman med den allmänna samhällsutvecklingen från de historiska skeenden och övergrepp som hänger samman med relationen mellan staten och minoriteten. Det är i betänkandet inte alltid lätt att urskilja vad som är direkta övergrepp riktade mot minoriteten eller inte, inom till exempel

skolan. DO menar att kommittén i större utsträckning borde ha kartlagt och utrett dessa frågor.

Mot denna bakgrund framstår det inte som entydigt att ett eventuellt genomförande av kommitténs förslag skulle säkerställa att en upprepning av övergrepp inte sker och leda till en situation fri från diskriminering. Att centrala historiska skeenden inte fullt ut klarlagts och att samband mellan övergrepp genom historien och situationen i dag inte fullt ut tydliggjorts begränsar förutsättningarna för individer att få upprättelse och för att kunna få frågor prövade rättsligt. I stället skjuts nu dessa frågor på framtiden och tillbaka till regeringen.

Vidare är det entydigt hur staten genom olika myndigheter haft en central roll i begångna övergrepp mot minoriteten. För att förhindra en upprepning är ett effektivt skydd mot diskriminering och andra övergrepp väsentligt. DO saknar förslag som syftar till att säkerställa minoritetens tillgång till lika rättigheter och möjligheter, bland annat ett förslag om att utvidga diskrimineringslagens skydd så att all offentlig verksamhet omfattas av ett diskrimineringsförbud.¹

Avslutningsvis vill DO framhålla att en effekt av att kartläggningen gjorts i form av en statlig offentlig utredning, och inte i form av en sanningskommission i enlighet med internationell standard, är att regeringen nu ges ansvaret för den fortsatta processen med insatser för ansvarstagande, upprättelse och försoning. Staten ska självklart ta ansvar för historiska övergrepp men DO saknar förslag om inrättandet av en oberoende aktör med mandat att genomdriva och följa upp föreslagna åtgärder.

Beslut i detta ärende har fattats av Lars Arrhenius efter föredragning av experten Björn Brodin. I den slutliga handläggningen har också enhetschefen för utvecklings- och analysenheten Cecilia Narby, strategiska rådgivaren Lars Lindgren och experten Tarik Qureshi deltagit.

Lars Arrhenius,
diskrimineringsombudsman

---

¹ Se exempelvis förslaget i betänkandet SOU 2021:94 att diskrimineringsförbudet i 2 kap. 17 § diskrimineringslagen ska ändras på så sätt att det omfattar åtgärder eller underlåtenhet att vidta åtgärder, i förhållande till allmänheten och inom ramen för anställningen, av den som helt eller delvis omfattas av lagen om offentlig anställning (1994:260).